

MARINA SUBIRATS

«La universitat ha de ser elitista, intel·lectualment»

Charo Álvarez Fotografies: Miguel Lorenzo

Marina Subirats (Barcelona, 1943) és catedràtica emèrita de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona. Especialista en els camps de la sociologia de l'educació i la sociologia de la dona, ha estat directora de l'Institut de la Dona dins el Ministeri d'Assumptes Socials i regidora d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona.

Són temps de transformació. Per què ens resistim al canvi?

El nostre país, després de moltes dificultats, ha experimentat un procés de millora i hem pensat que això no tenia aturador. Però, ens queden moltes metes per assolir col·lectivament. Des del 2008 hi ha hagut una mena de tsunami i a partir del 2011 hem entrat en una fase d'extrema gravetat en què es barregen problemes deguts a un fenomen de mundialització que no controlem.

Continua sent l'educació la gran esperança?

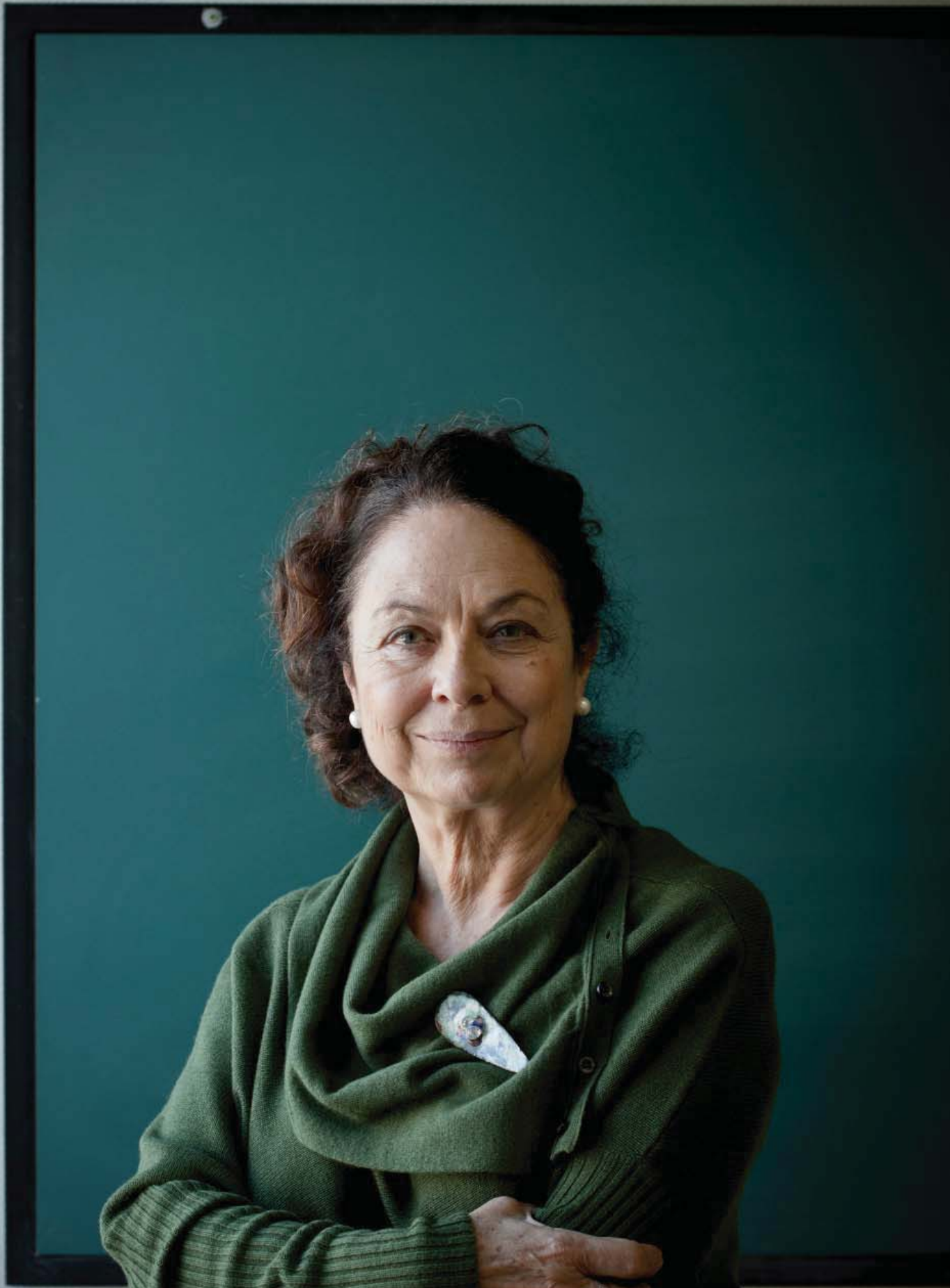
L'educació era la gran esperança per fer disminuir la desigualtat, perquè tots els ciutadans, sense importar el seu punt de partida, tinguessin el dret a tenir una preparació que els permetés accedir a treballs interessants, ben remunerats. Això ha funcionat en termes globals, ja que tenim la generació més educada de la nostra història, fins i tot va haver-hi un moment en què van disminuir les desigualtats, que ara han tornat a accelerar-se. En aquests últims anys el país ha assolit uns nivells de civilització, de benestar i de confort que no s'havien aconseguit en el passat.

L'educació ha complert?

L'educació ha complert les expectatives. Ara bé, se'ns ha creuat un fenomen anomenat globalització en el qual està sorgint una nova classe social que podríem anomenar burgesia, però de caràcter molt diferent a la burgesia tradicional. Bàsicament, és una burgesia financera, que no és d'aquí ni és d'allà, que maneja els mecanismes mundials i que ha desencadenat una ofensiva en diversos nivells. No em refereixo a res maquiavèlic, sinó a processos normals que es donen en les classes socials. En aquest cas, som davant un procés de formació d'una classe social que pel seu caràcter mundial té característiques diferents a les anteriors. Al costat de la configuració d'aquesta classe, s'ha llançat una forma de pensament neoliberal que va penetrant per tots els racons, que justifica liquidar molts assoliments de la democràcia, entre els quals hi ha la pretensió de perseguir l'equitat en l'educació.

És això el que vosté anomema el model de competència jeràrquica?

Sí. A la base hi ha la competència i la jerarquia i, per tant, s'expulsa el dèbil del sistema, se'l destrossa. Jo vaig tenir

la sort d'anar a una escola en què s'aplicava la pedagogia de principis del segle XX, enormement progressista, i sé, per experiència pròpia, fins a quin punt aquest model de competència i de jerarquia és negatiu i totalment erroni.

Quan parles a fons amb la gent de Finlàndia, el país amb millors resultats en l'informe Pisa, t'expliquen que el secret del seu èxit rau a tenir una escola comprensiva que no utilitza llibres de text en l'ensenyament primari. Allí s'articula el treball escolar dels més grans amb els petits, s'atorga responsabilitat a les criatures i l'aprenentatge es fa des de l'interès i des de l'estímul, i no des dels colzes i la disciplina.

Però hi ha teories absolutament en contra d'aquests models.

Sí, són les que advoquen per plantejar l'educació com una competició on només guanya el millor, perquè pensen que això afavoreix el sistema.

Fins i tot la segregació per sexes?

Fins i tot la segregació per sexes. Aquesta proposta s'ha plantejat de moment en algunes escoles concertades o en privades que volen passar a ser concertades. Però no em sorprendria que es fes extensible a l'escola pública amb l'excusa que els pares tenen dret a elegir. Estem en moments difícils i, sense negar-nos al canvi, hem de pensar que moltes de les raons que s'esgrimeixen són falses i responen a interessos particulars. Refer l'interès comú és una cosa que requereix una resposta, perquè no podem quedar-nos parats a esperar esdeveniments. Hem de proposar arguments més assenyats a tota aquesta onada de despropòsits que permetin reduir la depreciació de l'educació a la qual assistim.

En algun moment li he sentit a parlar de la baixa responsabilitat de les poblacions joves. És així?

Cert. He escoltat, en ocasions, alguns pares dir que l'educació dels seus fills és un assumpte de l'escola. És una bestiesa total. La formació dels nens i dels joves no és una qüestió tècnica que resol el professorat. És una cosa en què han d'estar d'acord la família, el professorat i els mitjans de comunicació. Hi ha un vell proverbi africà que diu que es necessita tot un poble per educar una criatura.

Vol dir que s'ha privat de responsabilitat a les generacions joves?

Veiem com els joves amb dificultats per accedir a una feina ben remunerada als 30 anys continuen a casa, la mama encara els renta i els planxa la roba i el papa els continua donant diners per a les despeses. Així no hi ha manera que prenguin les regnes de la seva vida i es facin responsables.

Vosté té experiència en el desenvolupament de programes dirigits a fomentar la responsabilitat.

En la meua etapa de regidora vaig intentar amb interès que les escoles fomentessin la responsabilitat dels seus alum-

nes tenint cura del jardí, arrançant i reparant coses, amb l'objecte que aquestes tasques donessin sentit a les pròpies capacitats. En concret, crec que els estudiants de secundària podrien fer moltíssimes coses a l'entorn de l'escola.

I funcionava?

La veritat és que el professorat em donava la raó, però deien que el currículum acadèmic és tan ampli que no deixava temps per a les activitats que podien fomentar la responsabilitat i l'autonomia de l'alumnat. Crec que és indispensable que noies i nois, sobretot en l'adolescència, puguin tenir àmbits per a l'exercici de la seva pròpia responsabilitat, perquè és una manera de conèixer les seves capacitats, de mesurar-les i de controlar-les.

Històricament, les poblacions joves solen liderar els canvis. Veu ara alguna tendència en aquesta direcció?

Jo confio en el moviment del 15M, perquè considero que és el primer símptoma que aquesta generació poc interessada en la política, que ha viscut a l'ombra de les famílies amb molt poc interès pel col·lectiu, comença a reaccionar. Enfront de les dificultats que han aparegut amb la crisi, aquest moviment és la reacció dels joves que no permetran que els trepitgen. Han demostrat que no són tan passius i que són capaços de mobilitzar-se. El 15M té unes característiques molt interessants que, en certa manera, responen a formes de reaccionar de les dones, com ara l'absència de violència i de lideratges, que sempre són perillosos en els moviments socials. Ara bé, tampoc no podem esperar miracles.

Perquè no estan preparats.

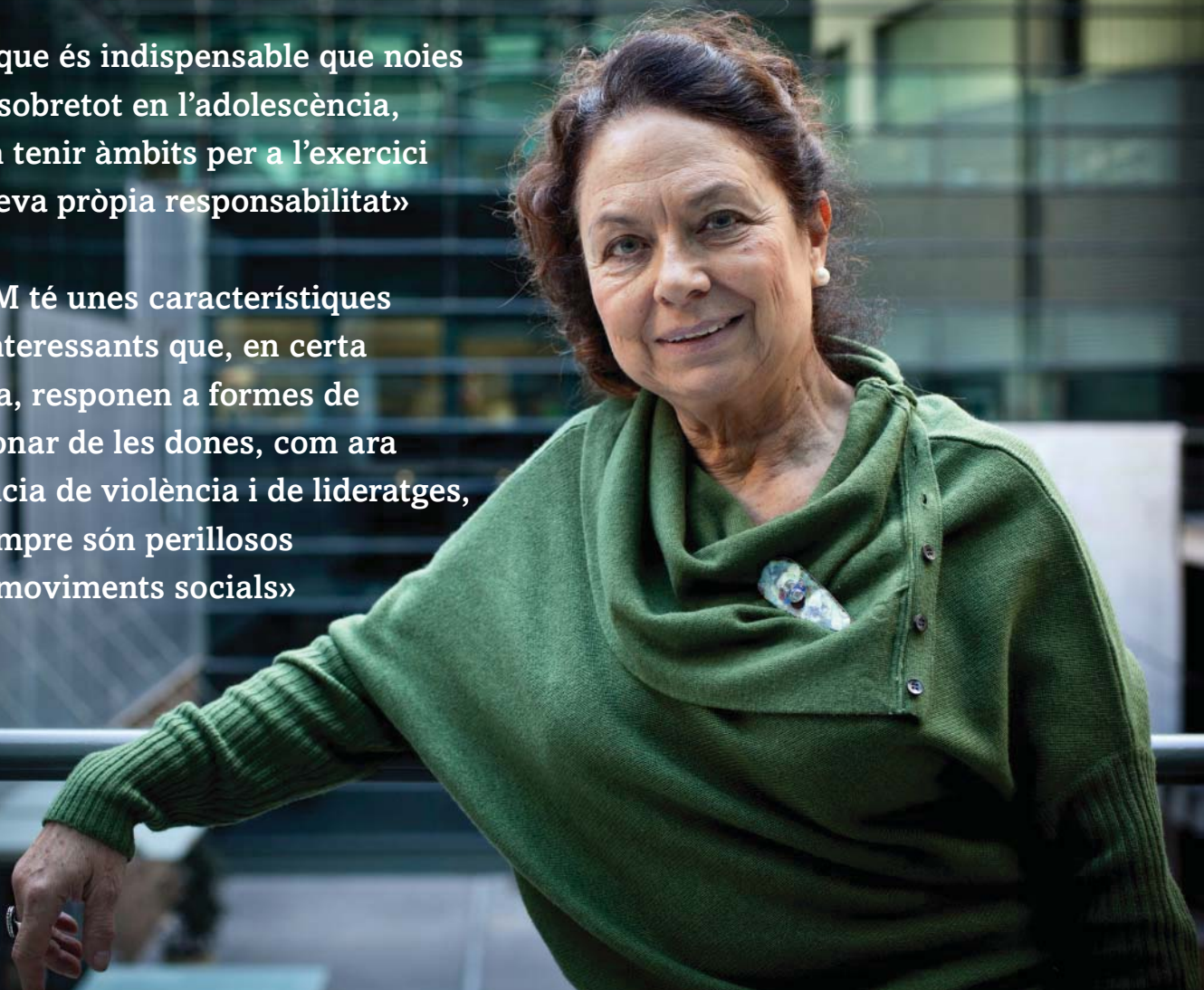
No podem esperar d'aquests joves, que no tenen cap entrenament polític i participatiu, que en uns mesos resolguin un problema que ells no han creat i que els sobrepassa. La nova burgesia, a la qual jo anomeno classe corporativa, per utilitzar el nom que fan servir als EUA, ha aconseguit la complicitat mundial i una influència fortíssima sobre els mecanismes que regeixen l'economia. Enfront d'aquesta capacitat no tenim altres forces que puguin actuar en sentit contrari. Si aquí ens oposem a restriccions al mercat laboral, és probable que hi hagi empreses que es traslladin a altres països. Per tant, l'única manera de fer-hi front és la unió sindical a nivell mundial que pressioni per apujar els salaris als països on el treball està mal pagat. D'aquesta manera la deslocalització deixaria de tenir sentit o es distribuiria d'una altra manera. Necessitem instruments globals per oposar-nos a polítiques globals, i això no ho tenim.

Pensa que les noves tecnologies, i en concret les xarxes socials basades en la connectivitat, poden reforçar el moviment?

Ho veig interessant, perquè és l'única cosa que té certa capacitat de globalització, però és evident que no tenen el

«Crec que és indispensable que noies i nois, sobretot en l'adolescència, puguin tenir àmbits per a l'exercici de la seva pròpia responsabilitat»

«El 15M té unes característiques molt interessants que, en certa manera, responen a formes de reaccionar de les dones, com ara l'absència de violència i de lideratges, que sempre són perillosos en els moviments socials»

Marina Subirats a la Facultat de Medicina i Odontologia en la seua darrera visita a la Universitat de València.

nivell d'organització, ni de lluny, per oposar-se a aquesta burgesia depredadora.

En aquest moment hi ha dues dones al centre de l'escenari de la crisi: Angela Merkel, cancellera d'Alemanya, i Christine Lagarde, directora del Fons Monetari Internacional (FMI). Això és una novetat.

Sí, és una novetat, però té els seus aspectes positius i negatius. Per primera vegada, les dones tenim responsabilitats a alt nivell. Aquest fet és una bona notícia, no perquè som més bones, sinó perquè ens interessa més el sentit comú que la competència. I és aquesta mentalitat la que ha de ser utilitzada per transformar el món. La mala notícia és que crec que no podem esperar que només amb l'arribada de les dones al poder es vagin configurant altres formes de fer política i altres maneres d'enfocar l'economia.

Això no passa en la realitat.

No, és clar. Com que és tan dur fer-se un lloc en un món

masculí, el procés les transforma i algunes dones, quan arriben al poder, són més masculistes que ningú. Arriben a ser més dures i autoritàries, fins i tot més obedients al sistema. Si el sistema els diu que cal tallar caps, ho fan sense immutar-se. Espero que les dones arribem aviat a ocupar llocs de responsabilitat com perquè encara tinguem l'esperit de canviar el món.

En el govern conservador de Rajoy hi ha bastantes dones.

Sí, però no són conscients de tot el que deuen a les dones que en el passat van lluitar per la igualtat de drets, i es creuen que les han triat pel seu gran valor. És clar que hi ha una part de vàlua personal, però encara que les seves àvies haguessin tingut la mateixa vàlua no haurien arribat on han arribat elles. La lluita de les dones ho ha fet possible. Jo estic en desacord amb les polítiques d'imitació del masculí. Ens porten a fer el treball brut. Quan tot va bé, es trien poques dones, i ara, quan cal posar-hi el coll i cremar-se, aquí hi són. ■